

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17, (2004) 81-87

**E Ğ İ T İ M
FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

www.omuegitim.edu.tr

SAMSUN İLİ İLKÖĞRETİM OKULLARI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN, SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE YÖNELİK YETERLİLİK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN, İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER MÜFETTİŞLERİNİN VE İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLERİNİN ALGILARI

THE PERCEPTION OF PRIMARY SCHOOL SOCIAL SCIENCE
INSPECTORS AND SCHOOL MANAGERS TOWARDS THE SOCIAL
SCIENCES EDUCATION RELATED WITH THE PROFICIENCY LEVELS OF
SOCIAL SCIENCE TEACHERS AT PRIMARY SCHOOLS IN SAMSUN

Pelin İSKENDER

*OMÜ Eğitim Fakültesi OÖSA Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi ABD Öğretim üyesi
55319 Kurupelit/SAMSUN*

Özet :

Bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derse hazır bulunuşluğu, eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi, ölçme-değerlendirme ve kendini geliştirme boyutlarındaki yeterlilikleri ilköğretim müfettişleri ve müdürlerinin algıları saptanarak yapılmıştır. Araştırma Samsun il merkezi ve ilçelerindeki 171 ilköğretim okulu müdürü ve 9 ilköğretim Sosyal Bilgiler müfettişi üzerinde yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmış ve uygulama araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgular, genel olarak ilköğretim müfettişlerinin ilköğretim okulu müdürlerine göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerini daha yetersiz algıladıklarını göstermektedir.

Abstract :

This research is based on the level of well preparedness of the social studies teachers, teacher-student communication in education, measurement and evaluation, and their proficiency within the dimension of self-improvement through referring to the perception of primary school inspector and the directors. It has been conducted in the city centre of Samsun and its provinces on 171 school managers and 9 primary school social inspectors. So as to collect data, the questionnaire has been used and conducted by the researcher. As a result of the findings gathered from the study, it has been discovered that the primary school inspectors perceive the social studies teachers less sufficient than the school managers..

*Key Words : Social Studies Teaching, Social Studies Teacher, sufficient.
Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal Bilgiler öğretmeni, yeterlilik*

GİRİŞ

Yeterlilik, bireyin görevleriyle ilgili rollerini amaçlarına uygun olarak yerine getirebilmesi için sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumlardır. Kısa bir ifade ile, bireyin rollerini oynayabilmesi için sahip olması gereken güçtür (Bursalıoğlu, 1975:21). Tanımdan da anlaşılacağı gibi yeterlilik bilgi, beceri ve tutum olmak üzere üç temel öğeden meydana gelmektedir. Bilgi, insanın aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütününe verilen addır. Öğrenme, araştırma veya gözlem yoluyla elde edilmiş düşüncelerdir. Beceri ise kişinin yatkınlık ve öğrenimine bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amacına uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, vücudun yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumudur (TDK.1998:252). Yeterlik tek başına davranış meydana getirmez. İnsan gerekli bilgi ve beceriye sahip olabilir fakat davranışa geçmeyebilir. Davranış için tutuma da gerek vardır (Başaran, 1988:77). Çünkü öğrenmeyi etkileyen faktörlerden öğrenci ile ilgili olanlarına bakıldığında bunlardan birinin de öğretilen derse karşı tutum olduğu görülecektir. Tutum nesnesi hakkında sahip olunan bilgiler bilişsel öğeyi, tutum nesnesine karşı gözlenebilen tüm davranışlar ise davranışsal öğeyi oluştururlar. Bu nedenle eğitimci olarak yetiştirilecek kişilerin bilişsel, devinimsel ve duyuşsal alanlarda geliştirilmesi gerekmektedir.

Bir eğitim sisteminin en önemli ve vazgeçilmez unsuru öğretmendir. Öğretmensiz bir eğitim sistemi düşünülemez. Öğretmenin temel işlevi, öğrencilerin aktif katılımı için yardımcı olmak ve onların, önceki bilgileri ile anlamlı bağlar kurmalarını sağlamaktır

(Yanpar-Şahin, 2001: 465). Buradan hareketle son yıllarda, sosyal bilgiler öğretimi üzerinde yapılan çalışmaların pek çoğu aktif öğrenme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla öğretmen-öğrenci iletişimi son derece önem taşımaktadır. Öğretmen, öğrenciye rehberlik etmeli, öğrenciyi ön plana çıkartarak aktif olmasını sağlamalı, soru aktivitelerini geliştirerek, konu hakkında düşünmeye cesaretlendirmeli, eleştirel düşünmeye teşvik ederek, analiz ve sentez yapmaya yönlendirmelidir. Yani 21. yüzyıl öğretmeni “anlamlı öğreticilik” yapmalıdır. Çünkü 21. yüzyıldaki enformasyon akışının anlamlı bir şekilde nasıl kullanılabilceğinin öğrencilere öğretilmesi gerekmektedir. Bununla öğrencinin daha küçük yaşlardan itibaren problem çözme becerisini kazanması ve öğretilen derslerle konular arasındaki bağlantıları kurabilmesi şarttır (Erkan, 1996: 610).

Eğitim faaliyetlerinin temel öğesi olan öğretmenin her gün biraz daha gelişmekte olan teknoloji, artan sosyo-ekonomik sorunlar, çağın getirdiği yenilikler karşısında başarısını sürdürebilmesi için sürekli olarak geliştirilmesi ve eğitim etkinlikleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü öğretmenlere yapılacak olan yardım öğrencilere yardım yerine geçmektedir. Eğitim sisteminde öğretmene gerekli yardımı yapacakların başında müfettişlerin gelmesi beklenir (Taymaz, 1997: 145). Müfettişlerin eğitim etkinliklerinde öğretmenin yanında yol gösterici, öğretici, olguların çözümlenmesinde işbirlikçi, önlemler önerici ve yönetici olarak bulunması gerekmektedir.

1.1. Problem

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derse hazır bulunuşluğu, eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi, ölçme-değerlendirme ve kendini geliştirme

boyutlarındaki yeterlilikleri ile ilgili olarak İlköğretim müfettişi ve ilköğretim okul müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. MATERYAL VE METOD

Araştırmanın evrenini 2002-2003 Eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî ilköğretim okullarında görev yapan müdürler ve sosyal bilgiler müfettişleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Samsun il merkezi ve ilçelerinde bulunan 171 ilköğretim okulu müdürü ve Samsun ilinde görev yapan 9 Sosyal Bilgiler müfettişi oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kavak (1986) ve Dağlı (1999) tarafından geliştirilen iki anket ile YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilimler kitabından yararlanarak hazırlanan anket soruları kullanılmıştır. Anket formundaki maddeler ilköğretim okulu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin; öğretmenin derse hazır bulunuşluluğu, eğitim-öğretimde öğrenci - öğretmen iletişimi; ölçme-değerlendirme ve kendini geliştirme boyutlarındaki yeterliklerini kapsamaktadır. Ankette yer alan 45 maddenin yeterlilik boyutlarına göre listesi şöyledir: “Öğretmenin derse hazır bulunuşluğu” boyutuna 1-14 nolu maddeler, “eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi” boyutuna 15-26 nolu maddeler, “ölçme-değerlendirme” boyutuna

27-32 nolu maddeler, “araştırma ve kendini geliştirme” boyutuna da 33-45 nolu maddeler girmektedir. Anket form, 5’li Likert Tipi derecelendirme ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Anket yönergesinde; hiç yeterli değil (1), pek yeterli değil (2), kısmen yeterli (3), yeterli (4), çok yeterli (5) seçeneklerinden birinin işaretlenmesi istenmiştir. Veriler bilgisayar ortamında, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı yardımıyla, örneklemlerden birinin küçük olması nedeniyle Mann-Whitney U Testi kullanılarak analiz edilmiştir.

3. BULGULAR, TARTIŞMA ve SONUÇ

1. Derse hazır bulunuşluk boyutundaki yeterlilik düzeyleri: Sosyal Bilgiler öğretmenleri derste daha verimli olabilmek için çeşitli yönlerden derse hazır bulunmalıdırlar. Bunun için dersin her aşamasında belirli bir plan doğrultusunda hareket etmeleri ve konu alanına hakim olmaları gerekir. Aynı zamanda Sosyal Bilgilerle ilgili farklı görüşlere yer vermelidirler. Dersin hedef davranışlarından öğrenci haberdar edilmelidir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konudaki yeterliliklerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo-1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derse hazır bulunuşluk boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları:

Görevi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Sonuç
İlköğretim müfettişi	9	22.61	203.50	158.5	p < .05
İlköğretim okulu müdürü	171	94.07	16086.50		

Tablo-1’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derse hazır bulunuşluk boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($U=158.5$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ilköğretim okulu müdürlerinin, ilköğretim müfettişlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerini derse hazır bulunuşluk yönünden daha yeterli düzeyde buldukları anlaşılmaktadır.

2. Öğretmen-öğrenci iletişimi boyutundaki yeterlilik düzeyleri:

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterliliklerinden biri de öğrencilerle iyi bir iletişim içinde bulunup onları hayata hazırlayabilmektir. Bu amaçla öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayacak demokratik bir ortam hazırlayarak, onları derste aktif halde tutmalıdır. Böylece öğrencilerin eksiklerini ve yanlışlarını daha iyi görerek, bunları düzeltme ve tamamlama imkanı bulacaktır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konudaki yeterliliklerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitim -öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları:

Görevi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Sonuç
İlköğretim müfettişi	9	28.56	257.00	212.000	p < .05
İlköğretim okulu müdürü	171	93.76	16033.00		

Tablo-2’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark vardır ($U=212.000$, $p<.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında, ilköğretim okulu müdürleri, ilköğretim müfettişlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerini öğretmen-öğrenci iletişimi açısından daha yeterli bulmaktadır.

3. Ölçme-değerlendirme boyutundaki yeterlilik düzeyleri: Sosyal Bilgiler öğret-

menlerinin en önemli yeterliliklerinden biri de öğrenciyi objektif ve güvenilir bir şekilde değerlendirme ve sonuçlarını kendini geliştirmede kullanabilmedir. Bunun için de gerçekçi ve iyi hedefler belirlemeli, öğrenci başarısını değerlendirmede uygun ölçütler kullanılmalı, ölçme ve değerlendirmeyi, öğretimi geliştirici bir araç olarak görmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konudaki yeterliliklerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları Tablo-3’de verilmiştir.

Tablo-3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları:

Görevi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Sonuç
İlköğretim müfettişi	9	27.17	244.50	199.5	p < .05
İlköğretim okulu müdürü	171	93.17	16045.50		

Tablo-3’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark vardır (U=199.5, p<.05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında ilköğretim okulu müdürleri, ilköğretim müfettişlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerini ölçme-değerlendirme yönünden daha yeterli görmektedirler.

4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini geliştirme boyutundaki yeterlilik düzeyleri: Sosyal Bilgiler

öğretmeninin başarısının bir ölçüsü de kendini geliştirebilmesidir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik gelişmeleri ve yayınları takip etmelidir. Meslektaşları ile bilgi alış-verişinde bulunup, Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik toplantı, seminer ve konferanslara katılmalı ve bu konuda istekli olmalıdır. Sosyal Bilgilerle ilgili etkinlik ve projelerde görev almalıdır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konudaki yeterliliklerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okul müdürlerinin algıları Tablo-4’te verilmiştir

Tablo-4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendini geliştirme boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları:

Görevi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Sonuç
İlköğretim müfettişi	9	19.11	172.00	127.000	p < .05
İlköğretim okulu müdürü	171	94.26	16118.00		

Tablo-4’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendini geliştirme boyutundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır

(U=127.000, p<.05). Sıra ortalamalarına bakıldığında ilköğretim okulu müdürleri, ilköğretim müfettişlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerini kendini geliştirme boyutunda daha yeterli bulmaktadır.

Tablo-5. İlköğretim müfettişlerinin ve ilköğretim okulu müdürlerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik yeterlilik düzeylerine ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları:

Görevi	N	U	Sonuç
İlköğretim müfettişi	9	134.5	p< .05
İlköğretim okulu müdürü	171		

Tablo-5'te görüldüğü üzere, ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürleri

arasındaki fark anlamlı ($p<.05$) bulunmuştur.

Araştırma ile ilgili bulgulara bakıldığında ilköğretim okulu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik incelenen dört boyuttaki bulgular paralellik göstermektedir. İlköğretim müdürleri okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik yeterliklerini ilköğretim müfettişlerine göre daha olumlu algılamaktadır. Bunun nedeni okullarında görev yapan öğretmenlerle eğitim-öğretim yılı boyunca sürekli bire bir iletişim halinde bulunmaları ve görüş alış-verişinde olmalarından kaynaklanabilir. Dolayısıyla öğretmenlerin yeterlikleri ile ilgili olarak kendilerini de sorumlu olarak görebilirler.

3.1 Sonuç ve Öneriler:

Araştırmanın bu bölümünde öğretmenin derse hazır bulunuşluğuna, eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimine, ölçme değerlendirme ve kendini geliştirmeye yönelik ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algılarına dayalı olarak sonuçlar çıkarılmış ve öneriler sunulmuştur.

3.1a Sonuçlar:

1. İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde “Öğretmenin derse hazır bulunuşluğu” boyutundaki yeterliğine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır.

2. İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde “Eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi” boyutundaki yeterliğine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır.

3. İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde “Ölçme-değerlendirme” boyutundaki yeterliğine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır.

4. İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde “Kendini geliştirme” boyutundaki yeterliğine ilişkin ilköğretim müfettişleri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır.

3.1b. Öneriler:

1. İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, “alan bilgisi, eğitim-öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi, ölçme-değerlendirme, kendini geliştirme” boyutlarında çok yeterli boyuta getirilebilmesi için Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili hizmet içi seminerler düzenlenmelidir.

2. Öğretmenlerin dersin işlenişini akıcı hale getirebilmesi ve öğrencileri derse daha iyi motive

edilebilmeleri için okullardaki teknik araçlar yeterli seviyeye getirilmelidir.

3. Okullarda Sosyal Bilgiler laboratuvarı ve zengin bir kütüphane olmalıdır.

4. Eğitim fakültelerinde, ilköğretim okulu öğrencilerinin seviyelerine inebilecek yeni bilgi ve teknoloji ile donatılmış öğretmenler yetiştirilmelidir.

5. Sosyal Bilgiler öğretmenleri drama konusunda eğitim almalıdır.

6. Öğretmenlere rehberlik konusunda ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim okulu müdürleri arasında temel ilkelerde birlik sağlanmalıdır.

7. Sosyal Bilgiler programı oluşturulur- ken öğretmenlere taslak program gönderilip, fikirleri alınmalıdır.

8. İl ve ilçelerdeki ilköğretim okulları arasında Sosyal Bilgiler zümre başkanları oluşturulmalı ve alınan kararlar uygulanmalıdır.

9. Sosyal Bilgiler öğretmeni işlenecek konuya uygun metot ve teknikleri seçebilmelidir.

10. Üniversiteler ile ilköğretim okulları arasındaki bilgi alış-verişi daha sık ve istenilen düzeyde olmalıdır.

11. Araştırma, ellenebilirliğinin yükseltilmesi amacıyla daha büyük gruplar üzerinde tekrarlanmalıdır.

Kaynaklar

1. Başaran, İ.E. (1988). Eğitim Yönetimi (İkinci Bası), Ankara.

2. Bursalıoğlu, Z. (1975). Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No. 51, Ankara.

3. Dağlı, A. (1999). “İlköğretim Okulu Müdürlerinin Algılarına Göre, İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Yeterlilikleri”, Eğitim ve Bilim, 23:113, s.35-43

4. Erkan, S. (1996). “Geleceğin Eğitim Sisteminde Sınıf Öğretmenliği”, Sempozyum 96, Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerleme, (30 Eylül-4 Ekim, 1996), H.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara.

5. Kavak, Y. (1986). Eğitim Fakültelerinde Öğretim Elemanlarının Yeterlikleri ve Eğitim

İhtiyaçları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara

6. Taymaz, A. H. (1997). Eğitim Sisteminde Teftiş, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, TAKAV Tapu ve Kadastro Matbaası, Ankara.

7. Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

8. Yanpar-Şahin T. (2001). “Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi” , Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 1/2, s.463-482, İstanbul.